

Koga i kako prati REM? Analiza metodologije praćenja medija u izborima 2022.

Regulatorno telo za elektronske medije je 20. januara 2022. objavilo “Metodologiju praćenja izborne medijske kampanje”¹ na osnovu koje će posmatrati predstojeće aprilske izbore u medijima. Metodologija je nastala kao jedna od mera dogovorenih međustranačkim dijalogom o izbornim uslovima, iako ona zapravo predstavlja preduslov da REM sprovodi svoju zakonsku ulogu, to jest da nadzire ponašanje medija tokom kampanje i o tome izveštava javnost. Kao jedina institucija koja poseduje ovakav autoritet, REM ima zadatak da stvara okruženje u kojem izborni učesnici imaju mogućnost da se ravnopravno predstavljaju građanima, a građani mogućnost da ostvare svoje pravo da budu pravovremeno, istinito, potpuno i objektivno informisani.

Tokom izbornih ciklusa između 2014. i 2020. godine REM nije obavljao svoju ulogu. Tokom parlamentarnih izbora 2016. godine, REM nije objavio rezultate praćenja medija, a tokom predsedničkih izbora 2017. godine nije sprovodio nadzor. Za vreme parlamentarnih izbora 2020. godine, kao ishod prvog međustranačkog dijaloga o izbornim uslovima koji je vođen mesecima pre početka kampanje, REM je ponovo počeo da se ponaša u skladu sa svojom ulogom. Ipak, aktivnost REM-a se tokom tih izbora pokazala kao formalnost, jer metodologija po kojoj je sprovodio nadzor nad medijima nije bila jasno prikazana javnosti, dok su rezultati merenja [izazivali sumnju u njihovu verodostojnost i objektivnost](#).

Naša analiza nove metodologije po kojoj će REM sprovoditi nadzor tokom predsedničkih i vanrednih parlamentarnih izbora 2022. godine, koji su zakazani za 3. april, pokazuje da ona sadrži ozbiljne nedostatke i nedorečenosti. Dodatnom analizom prvih rezultata do kojih je REM na osnovu ove metodologije došao, zaključili smo da su posledično njihova potpunost i tačnost dovedeni u pitanje.

Drugim rečima, neadekvatnost metodologije po kojoj REM planira da nadzire medije tokom izbora 2022. godine ogleda se u sledećim ključnim nedostacima:

- izostanku jasnih kriterijumi po kojima se vrši selekcija medija i programskih sadržaja za posmatranje;
- uskom tumačenju medijske zastupljenosti političkih aktera, kojom se ne obuhvataju svi njihovi bitni vidovi;
- onemogućavanju tačnog i doslednog određivanja tonaliteta u kojem su akteri predstavljeni.

U nastavku analize obrazložimo svaki od uočenih nedostataka.

¹ <https://link.crtars/32>

1. Nejasni kriterijumi za odabir medija koji su predmet monitoringa

U metodologiji koju je REM objavio istog dana kada i prvi izveštaj o nadzoru medija², 20. januara 2022. godine, navodi se da će „Služba za nadzor i analizu programa REM pratiti izbornu medijsku kampanju onih pružalaca medijskih usluga (PMU) za koje Savet REM-a donese odluku da se stave u nadzor“. Ipak, javnosti nije data i informacija na osnovu kojih kriterijuma Savet REM-a donosi ovu odluku. Na osnovu podataka iz prvog izveštaja o nadzoru medija može se postaviti pitanje selektivnosti budući da nije jasno koji su to kriterijumi po kojima se u nadzor uključuju dva kablovska kanala (N1 i Nova S), ali ne i ostali kablovski kanali kojima je fokus na informativnom sadržaju (Euronews, Insajder TV kanal, TV Tanjug, Kurir TV, Vesti...).

2. Nedovoljno jasna i precizna definicija uzorka emisija koje ulaze u merenje

Prema podacima prvog izveštaja o nadzoru PMU nije potpuno jasno ni po kojem kriterijumu se definiše uzorak emisija koje potpadaju pod nadzor REM-a. U izveštaju se navodi da „predmet nadzora nije celokupni program posmatranih PMU već programski sadržaji u kojima se najčešće pojavljuju politički subjekti, najgledanije emisije koje se prikazuju u prime time-u, uključujući jutarnje programe, centralne informativne emisije i programske sadržaje koji su se prikazivali u terminu od 20:00 do 24:00“.

Međutim, kao i u slučaju izbora medija koji su predmet monitoringa, i u ovom slučaju se stiče utisak da je uzorak izabran arbitrarno. Nejasno je zbog čega neke emisije nisu ušle u uzorak praćenja dok neke druge jesu. Na primer, zašto na televiziji B92, osim „Vesti“ i „Vesti u 16“ u nadzor nisu ušle emisije „Osvrt“ i „Fokus“, koje po svom formatu spadaju u informativni program u kojima su politički akteri skoro svakodnevno gosti. Ostaje nejasno i zašto u nadzor nisu ušle emisije „Šta radite bre“ i „Oko“ koje je javni servis Radio Televizija Srbije (RTS) uvrstio u Plan informativnog programa RTS-a, a koji je deo potpisanog Sporazuma o unapređenju uslova za održavanje izbora³.

3. Nedosledna komparativna analiza

Analiza objavljene metodologije REM-a kao i prvog izveštaja o nadzoru pokazuje da se u analizi neće uzimati u obzir kriterijumi pokrivenosti koju imaju mediji (nacionalna, regionalna, kablovska pokrivenost), kao ni sadržaja koji najčešće emituju. To upućuje na metodološku nedoslednost koja se ogleda u tome da se porede podaci medija sa nacionalnom pokrivenošću sa onim koji imaju regionalnu ili kablovsku uprkos razlici u veličini auditorijuma, koja je na televizijama sa nacionalnom pokrivenosti višestruko veća⁴.

² Prvi izveštaj REM-a, pod nazivom „Politički pluralizam – Izveštaj o nadzoru pružalaca medijskih usluga“ se odnosi na period od. 01.01. do 15.01. 2022. godine: <https://link.crtars/33>

³ <https://link.crtars/34>

⁴ Prema poslednjim dostupnim podacima, čiji je izvor agencija Nielsen u novembaru 2021. godine, PMU u uzorku REM-a su imale sledeći udeo u učešću gledanosti: RTS 1 - 15.79% udela, TV Pink – 18.47% udela, TV Prva – 11.42% udela, TV Happy – 6.90% udela, TV B92 – 2.20% udela, N1 – 1.04% udela, 1.64% udela u gledanosti.

Pored toga, u izveštaju se ne vodi računa o ukupnom vremenu koje je svaki medij posvetio političkim akterima. Umesto da se uzme isti segment vremena za sve posmatrane medije, što bi poređenje učinilo mogućim i opravdanim, svojom metodologijom REM se opredelio za različit izbor emisija tokom 24 sata na svakom od izabranih medija. Ovakvim izborom različitih emisija na različitim medijima prikazivanje podatka u ukupnom vremenu svakog pojedinačnog medija nije jednako za sve. Kod nekih medija je to vreme duže usled većeg broja ili dužeg trajanja emisija, a kod nekih kraće. Na primer, ukupno vreme na televiziji B92, na kojoj su pod nadzorom bile samo dve emisije, višestruko je manje od ukupnog vremena na televiziji Pink ili na televiziji RTS 1.

4. Zanemarivanje uloge “objekta” u medijskom sadržaju

U metodologiji REM-a ostaje nejasno da li ona uzima u obzir obe uloge koju jedan akter u medijskom sadržaju može da ima: ulogu subjekta (kada se politički akter obraća iz prvog lica, direktno u program), i ulogu objekta (kada neki drugi sagovornik, gost ili prezenter vesti govori o bilo kom političkom akteru). Analizom podataka prvog izveštaja REM-a stiže se utisak da REM ne pravi jasnu razliku između uloge subjekta i objekta, ili bar to ne radi na transparentan način, usled čega se značajno umanjuje vreme zastupljenosti političkih aktera koji nisu imali prilike da govore u prvom licu, direktno se obraćajući publici. Ovakvim merenjem se dobija iskrivljena slika medijske zastupljenosti političkih aktera i stranaka. Ujedno, izostavljenjem praćenja političkih aktera u ulozi “objekta” utiče na pružanje objektivne analize ukupnog tonaliteta predstavljenosti aktera (da li su predstavljeni pozitivno, neutralno ili negativno). Obzirom da je tonalitet koji se dodeljuje političkom akteru koji je u ulozi subjekta dominantno neutralan, jer politička akter govori u prvom licu, važnost tonaliteta u kojem je politički akter predstavljen u ulozi “objekata” je ono što najviše odražava stav medija prema političkim akterima i samim time ima značajnu ulogu u formiranju stavova birača o različitim političkim strankama i njihovim predstavnicima.

5. Pojam učesnika izborne kampanje nije precizno definisan

Pojam učesnika se suočava sa nekoliko nedovoljno jasnih i preciznih definicija koje usled toga ostavljaju prostora za nedosledno i pristrasno opredeljivanje vremena pojedinačnim političkim akterima i strankama.

Prva od nejasnoća se odnosi na definisanje analitičara, odnosno definiciju ko sve potpada pod analitičare, zatim kome se dodeljuje vreme kada su analitičari istovremeno pripadnici određenih stranaka, odnosno da li se vreme beleži političkoj stranci ili analitičaru kao pojedincu, kao i da li se vreme analitičarima beleži bez obzira na temu o kojoj govore, odnosno da li im se beleži vreme bez obzira šta je tema njihovog izlaganja ili ne. Na primer, da li se vreme koje je dodeljeno narodnom poslaniku i članu Srpske napredne stranke, Predragu Rajiću, koji često gostuje u programima PMU kao politički analitičar, dodeljuje Predragu Rajiću kao političkom analitičaru ili kao narodnom poslaniku i članu Srpske napredne stranke.

Pored toga, nije jasno eksperti kojih oblasti se definišu pod terminom analitičara. Na primer, znamo da su lekari takođe svrstani u ovu kategoriju obzirom da je dr. Branimiru Nestoroviću dodeljeno vreme kao analitičaru u emisiji Amidži šou, koja je emitovana 04.01. sa početkom u 22 časa. Ova klasifikacija nas opet vraća na nejasno definisanu odrednicu kome se dodeljuje vreme ako je neki lekar ujedno i član određene političke stranke.

Dodatna nejasnoća koja proizilazi iz nedovoljno jasne definicije učesnika izborne kampanje je vreme koje je REM zabeležio i opredelio za kategoriju vanparlamentarnih stranaka, a koje se odnosi na grupa građana koje nisu učesnici u izbornom procesu kao na primer gg Kreni promeni, gg Novi optimizam, gg Skupština slobodne Srbije. Pored toga u kategoriji vanparlamentarnih stranaka je uračunato vreme Srpske liste sa Kosovakao i kao i stranke koja nije registrovana u registru političkih stranaka koje vodi Ministarstvo državne uprave i lokalne samouprave⁵, Srpska Demokratska stranka - Srbija.

6. Način predstavljanja podataka je nejasan i dovodi do pristrasnog zaključivanja

Podaci predstavljeni u prvom izveštaju REM-a nisu jasno predstavljeni. Iz podataka je teško zaključiti koliki je ukupna zastupljenost i tonalitet pojedinačnih političkih stranaka.

Prvo je ukupna zastupljenost podeljena po načinu razvrstavanja (na primer Predsednik Republike, Vlada Republike, Parlamentar Većina, Skupština, Gradonačelnik, Pokrajinska vlada Vojvodine, Pokrajinska skupština), a onda i po tonalitetu dok podatak o ukupnoj zastupljenosti pojedinačnih stranaka izostaje. Isti princip je primenjen i na razvrstavanje po zastupljenosti političkih stranaka na osnovu tema i tonaliteta.

Jedini podaci koji su zbirno prikazani su tonalitet i zastupljenost tema po svakom pojedinačnom mediju. Međutim, bez podataka o tome kako su tonalitet i teme raspoređeni po svakoj pojedinačnoj stranci, ovi podaci imaju samo sekundarni značaj.

Zaključak

Navedene nejasnoće značajno utiču na rezultate i interpretaciju dobijenih rezultata monitoringa medija. Metodologija koju je predložio REM nije dovoljno transparentna u domenu definisanja uzorka, predmeta merenja, uloga političkih aktera i pojma učesnika kampanje. Na taj način otvara se prostor za manipulaciju na svim nivoima - od merenja, analize, do interpretacije podataka.

Ovakvim pristupom REM još jednom nagoveštava nameru da izbegne prikazivanje jasne i istinite slike rada medija, i načina na koji su zastupljeni i prikazani politički akteri u programima medija. Ne izveštavajući verodostojno i tačno o radu medija, REM dovodi u zabludu biračko telo.

Ključni nedostaci na koje je Crta ukazivala u periodu izbora 2020. godine, a koji se odnose na selektivno biranje medija i emisija i nedostatka merenja političkih aktera u ulozi subjekta i objekta, REM je zadržao i u postojećoj metodologiji. Iz selektivnog izbora medija i emisija sledi i pogrešan komparativni pristup koji podrazumeva poređenje medija sa različitim stepenom pokrivenosti, odnosno medija koji zbog svoje pokrivenosti imaju različit doseg publike, a samim time i uticaj na auditorijum.

Analizom metodologije REM-a dolazi se do zaključka da postoji nekoliko faktora kojima se veštački umanjuje zastupljenost vladajućih, a uvećava zastupljenost opozicionih stranaka.

⁵ <https://link.crtars/35>

Analiza je pokazala da postoje dva glavna faktora kojima se manipuliše: nedostatak merenja političkih aktera u ulozi objekata i nedovoljno jasno definisan pojam učesnika u kampanji.

Sve navedeno dovodi do zaključka da se REM nije stavio u službu javnog interesa i funkcije koja mu je dodeljena te da nije unapredio svoju metodologiju u pravcu objektivnog i nepristrasnog merenja koje će omogućiti jednaku zastupljenost svim političkim akterima u izornoj kampanji.